

Exercising Disobedience / Exersând nesupunerea

Vladan Jeremić & Rena Rädle
curated by Teodora Talhoş

12.06.2026 - 22.08.2026

Indecis artist run, Bastion 3

Poate vă întrebați ce am vrut să spunem prin acest titlu, *Exersând nesupunerea*. De ce trebuie să o exersăm? Cum o putem exersa? Și despre ce fel de nesupunere este vorba, mai exact?

Una dintre cele mai periculoase forme de obediență este cea anticipativă: momentul în care oamenii renunță de bunăvoie la anumite drepturi și libertăți înainte de a fi constrânși să o facă. Istoricul Timothy Snyder, cunoscut pentru studiile sale despre Europa de Est, Holocaust, dar și pentru critica lui aspră la adresa lui Donald Trump, avertizează că această formă de supunere le arată celor aflați la putere cât de departe pot merge în limitarea drepturilor. În momentul în care cetățenii își predau drepturile de bunăvoie – inclusiv dreptul la liberă exprimare – acestea se pot pierde irevocabil.

Expoziția *Exersând nesupunerea* a duo-ului artistic format din Rena Rädle și Vladan Jeremić, propune o serie de instrumente artistice care ne pot ajuta să cultivăm și să practicăm diferite forme de rezistență, în special la nivel colectiv, pentru că s-ar putea să avem nevoie de ele mai curând decât ne așteptăm. Lucrările expuse reprezintă doar un fragment din opera artiștilor, care se află de peste douăzeci de ani la intersecția dintre artă și politică. Cu toate acestea, ele oferă o imagine de ansamblu asupra unei practici artistice preocupate intens de rolul artei în societate și de potențialul său transformator. Una dintre întrebările centrale pe care artiștii le formulează în mod recurent este: care sunt limitele intervenției artistice și cum poate arta să fie utilă luptelor colective fără să fie redusă la un rol pur ilustrativ sau estetic?

În contextul expoziției, nesupunerea este înțeleasă în strânsă legătură cu solidaritatea. Folosit poate prea des în ultimii ani, mai ales în cadrul marilor instituții artistice, termenul pare să-și fi pierdut din sensul inițial și să fi devenit un simplu slogan. Cu atât mai mult cu cât acte profund umane de compasiune continuă să fie sancționate. Acordarea de ajutor umanitar migranților aflați în pericol pe Marea Mediterană a fost în repetate rânduri incriminată și pedepsită sever, iar persoane care și-au exprimat solidaritatea față de victimele crimelor comise în Gaza au fost supuse excluderii instituționale sau și-au pierdut locul de muncă.

Lucrările prezentate în expoziție surprind rezultatele unor acțiuni colective din trecut, în cadrul cărora participanți dintre cei mai diverși – copii, vecini sau migranți – au contribuit la construirea unor forme de acțiune colectivă, împărtășindu-le artiștilor din cunoștințele și experiențele lor. Totodată, unele dintre aceste lucrări și-au depășit, la un moment dat, statutul de obiect de artă și au devenit instrumente utilizate în situații reale de criză sau tensiune socială: au fost folosite drept baricade, platforme pentru discursuri sau chiar cutii pentru ajutor umanitar.

Expoziția este completată de o instalație colectivă realizată de zece artiști și artiste din Timișoara, Alessandra Domuța, Ana Crețu, Bogdan Dan, Cristiana Brehuescu, Cvetelina

Angelova, Denis Ene, Dona Arnakis, Ingrid Pescaru, Natalia Păun, Vlad Gheorghe Cadar, în colaborare cu Rena Rädle și Vladan Jeremić. În cadrul unui workshop, participanții au pictat pe cutii ce pot fi utilizate în diferite contexte preocupările lor legate de viața de zi cu zi: lipsa spațiilor de locuire și creație, violența îndreptată împotriva femeilor, cenzura, lipsa susținerii din partea statului și a societății în ceea ce privește sănătatea mintală.

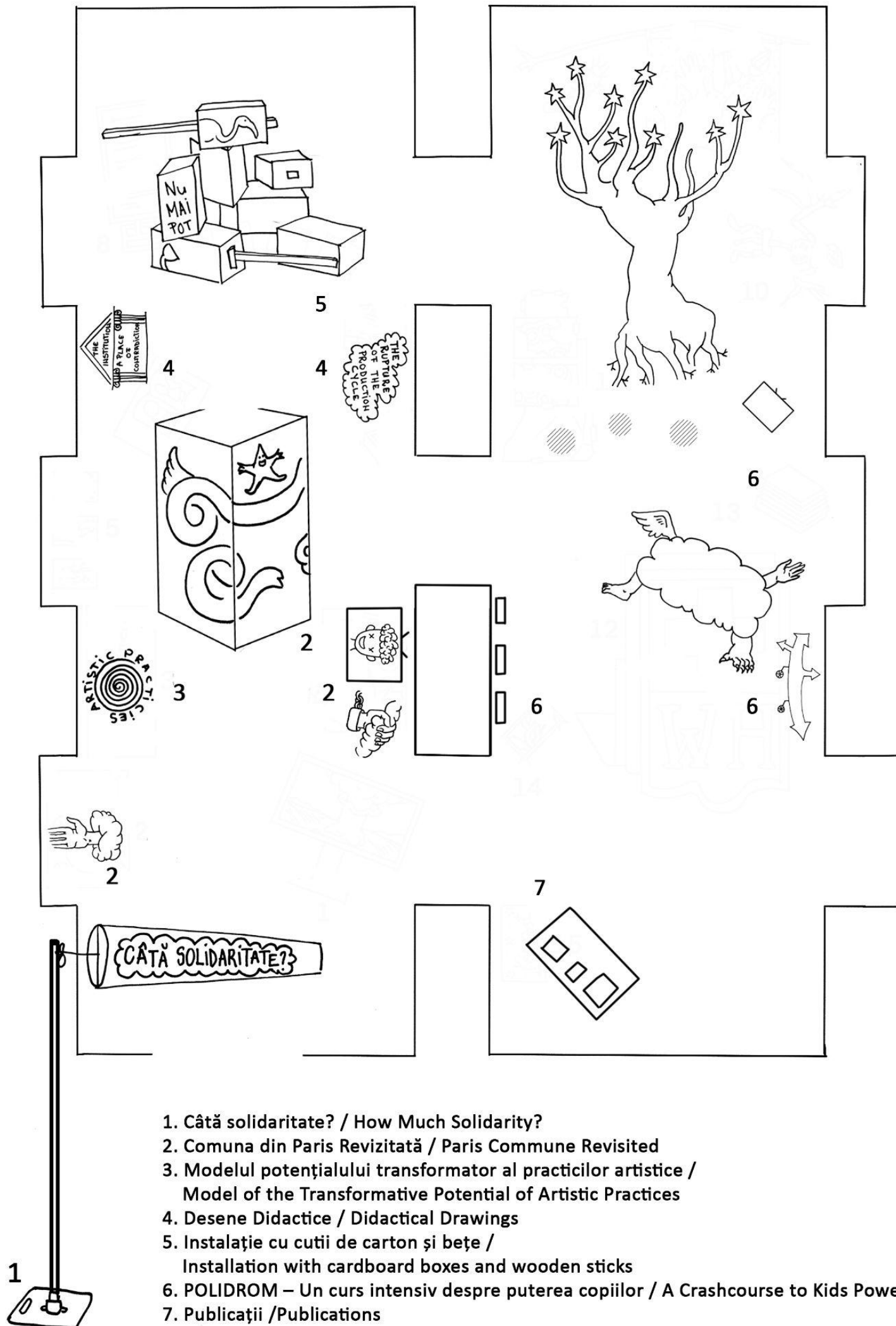
Haideți să vedem ce unelte de nesupunere avem la îndemână și cum le putem folosi în viața de zi cu zi!

Expoziția *Exersând nesupunerea* nu s-ar fi întâmplat fără sprijinul generos și energia celor din jur. Le mulțumim cu drag celor care au contribuit, echipa Indecis artist run Mimi Ciora, Sergiu Sas, Florin Fâra, Gavril Pop, Alina Doroș, Teodora Talhoș, Alessandra Domuța și celor care vor contribui pe viitor cu idei, timp și încredere.

Nu în ultimul rând, mulțumim prietenilor apropiați, plantelor, pisicilor și câștelor care ne însoțesc zi de zi și care fac lucrurile mai suportabile, mai blânde și mai vii.

Expoziția face parte din programul Power Station, componentă de moștenire a Programului cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023” dedicată creșterii capacității sectorului cultural și implementată de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara.

Evenimentele de la Bastion 3 sunt organizate în parteneriat cu Municipiul Timișoara, prin Centrul de Proiecte. #SpațiiPentruComunitate

1. Câtă solidaritate?

Manșon de vânt, 110 × 25 cm, acrilic pe material textil, 2026.

Câtă solidaritate? este o instalație adaptată pentru această expoziție, realizată inițial în portul orașului Omiš, de pe coasta Croației, în cadrul Festivalului de Artă Almissa Open Art. Rena & Vladan au creat patru manșoane de vânt și le-au instalat în portul orașului în anul 2025. Pe acestea era inscripționată întrebarea „Câtă solidaritate?”, în mai multe limbi, alese pe baza limbilor oficiale ale țărilor din care provin cei mai numeroși turiști care vizitează anual Omiš. Aceste limbi erau: croată, germană, italiană, cehă, poloneză, franceză, maghiară, engleză, slovenă și neerlandeză.

Manșoanele de vânt sunt folosite pentru a măsura intensitatea vântului și pentru a determina direcția acestuia. Lucrarea problematizează noțiunea de solidaritate pe mai multe niveluri. În primul rând, ridică întrebarea: poate solidaritatea să fie măsurată? Poate cineva să fie mai mult sau mai puțin solidar? Nu este solidaritatea, prin însăși natura ei, necondiționată de la bun început?

Privind jocul manșoanelor de vânt și al curenților de aer, apare o altă întrebare: ce înseamnă solidaritatea atunci când își schimbă direcția odată cu vântul? În spatele declarațiilor de solidaritate — sau al retragerii acesteia — se află adesea afinități personale de moment și rareori ceva mai mult decât atât. În schimb, acte concrete de solidaritate, precum salvarea migrantilor naufragiați în Marea Mediterană, sunt criminalizate și sancționate. Oamenii își pierd locurile de muncă sau sunt excluși din mass-media și din evenimente culturale dacă își exprimă solidaritatea față de anumite mișcări.

Punând sub semnul întrebării conceptul de solidaritate, această lucrare își propune să atragă atenția asupra dezastrelor umanitare pe care publicul continuă să le ignore în mod sistematic în prezent sau pe care politica oficială le neagă în mod brutal.

2. Paris Commune Revisited (Comuna din Paris Revizitată)

Paris Commune Revisited, video HD, 11 min., și două cutii de carton montate pe suporturi, 30 × 60 × 40 cm, 2022.

Pictură acrilică pe perete, 60x120x200 cm, 2026.

Acest eseu video reprezintă o reflecție poetică asupra evenimentelor din jurul ocupării Teatrului Național din Tirana, demolat în anul 2020 împotriva voinței unei ample coaliții de lucrători culturali și cetățeni.

Pornind de la o referință la Comuna din Paris, lucrarea reflectează asupra implicării artiștilor în rezistența față de intervențiile agresive ale „cruciaților neo-feudali” în orașele noastre. Imaginile filmate în timpul unui marș de protest organizat împreună cu Alianța pentru Protejarea Teatrului, în care au fost utilizate recuzite din carton provenite dintr-o expoziție anterioară, sunt puse în contrast cu desene. Urmărind traseul acestor cutii de carton, eseu video abordează lupta pierdută pentru salvarea teatrului și întrebarea despre cum poate fi continuată rezistența după o înfrângere.

Instalația originală *Paris Commune Revisited* a fost creată la Tirana în anul 2019 și include o imagine a rezistenței pictată pe cutii de carton montate pe structuri din lemn. Scopul Renei și al lui Vladan a fost să creeze obiecte de artă care să poată fi transformate în obiecte cu valoare utilitară și împărtășite ca bun comun. Ei s-au întâlnit cu diferite grupuri implicate politic și social din Tirana și au discutat dacă aceste obiecte artistice ar putea fi utile în cadrul luptelor și revendicărilor lor. În cele din urmă,

obiectele au fost preluate de o mișcare de protest împotriva privatizării spațiului public, care încerca să împiedice demolarea Teatrului Național din Tirana.

În ultima zi a expoziției, obiectele au fost purtate într-un marș de protest până la teatrul ocupat, unde au fost ridicate asemenea unor baricade și au servit drept platformă pentru discursurile activiștilor. Din acel moment, ele au devenit parte a vieții teatrului ocupat, fiind folosite ca elemente de scenografie pentru proteste, spectacole și concerte.

Când Tirana a fost lovită de un puternic cutremur în noiembrie 2019, cutiile au fost utilizate pentru distribuirea de haine și alimente persoanelor care și-au pierdut locuințele. În mai 2020, în contextul interdicției adunărilor publice impuse din cauza pandemiei, Teatrul Național a fost demolat violent de către autorități.

Instalația a fost dezvoltată în cadrul expoziției performative Komuna e Parisit Revisited, organizată la Tirana Art Lab în 2019 și curatoriată de Adela Demetja.

3. Modelul potențialului transformator al practicilor artistice,

115 × 175 cm, material textil și vopsea acrilică, 2026

„Rena & Vladan au dezvoltat un tip special de ideogramă ca instrument pentru evaluarea efectelor propriei lor practici artistice. Pe baza acestui model, ei sugerează că este posibilă examinarea gradului de transformare pe care îl produce o anumită procedură artistică, având în vedere că intervenția poate fi situată în oricare dintre următoarele trei domenii ale luptei sociale: ideologic, economic și politic.

Modelul este conceput astfel încât să poată fi aplicat și practicilor altor autori, precum și situațiilor socio-politice contemporane. El este alcătuit din micro- și macro-ideograme care ilustrează diferite grade de transformare și care pot fi atribuite unor lucrări specifice, în funcție de nivelul de transformare atins într-un anumit domeniu.

Ideograma amplasată la intrarea în expoziție are rolul de a familiariza vizitatorii cu principiul utilizat în practica artistică a Renei și a lui Vladan. Ea reprezintă un tub orientat trigonal, alcătuit din trei segmente, care are în centru practica artistică autonomă, iar din aceasta se desprind efectele circumstanțelor economice, ideologice și politice.

Tubul reprezintă spațiul procesului transformator, adică filtrarea și transformarea care au loc atunci când autonomia artistică întâlnește alte medii și contexte. După ieșirea din acest tub transformator, practicile artistice sunt convertite într-o intervenție (non-artistică) și își ocupă locul concret într-o luptă socială prin implicarea directă în aceasta.

Toate practicile conținute în interiorul tubului — pentru fiecare existând două ideograme — sunt evaluate în raport cu acțiunile întreprinse pentru a ajunge la o respingere completă a formei artistice autonome inițiale. Artiștii au propus criterii specifice pentru fiecare grad de transformare. De exemplu, dacă, în timpul trecerii prin segmentul ideologic al tubului, se articulează doar un nou limbaj, atunci este atins doar primul grad de transformare. În domeniul economic sunt evaluate nivelul de respingere a mecanismelor pieței și descoperirea valorii de utilizare a artei.

Astfel, aceste ideograme sunt oferite ca instrumente pentru evaluarea fiecărei lucrări. O lucrare poate primi calificativul maxim doar dacă procesul de transformare a fost realizat integral. Multe dintre lucrări vor primi doar ideograme de nivel intermediar, întrucât nu toate și-au îndeplinit pe deplin potențialul transformator.

În final, fiecărei lucrări îi sunt atribuite trei ideograme — una din spectrul ideologic, una din cel economic și una din cel politic — care oferă un răspuns la întrebarea privind nivelul de luptă socială căruia îi aparține respectiva lucrare.”

Fragment din textul Majei Ćirić, „The Making of Transformatorium”, publicat în volumul Rena Rädle & Vladan Jeremić, Transformatorium, MoCAV Novi Sad, 2021.

4. Desene Didactice

Ruptura ciclului de producție, 155 × 210 cm, print digital pe material textil, 2013

Contradicții și traiectorii transformative ale artei și muncii, 110 × 155 cm, print digital pe material textil, 2015

Rena și Vladan realizează adesea *Desene Didactice* direct pe pereți, pe care ulterior le imprimă digital pe material textil sau pe hârtie pentru a fi distribuite mai departe. Lucrările prezentate aici fac parte din seria *Desene Didactice* și abordează problematica muncii și a artei.

Desenele sunt utilizate ca instrumente pedagogice, tematizând poziția muncii artistice în cadrul procesului de producție și contradicțiile care apar în relațiile dintre munca artistică, instituții și societate. Aceste lucrări au rezultat din ateliere și discuții desfășurate împreună cu colegi din cadrul ArtLeaks, tranzit, F.A.C.K. MSUV și Seminarul de la Trondheim.

Ruptura ciclului de producție a fost dezvoltată inițial pentru conferința Parasites and Prophets, organizată la tranzit, în București, în anul 2013.

Contradicții și traiectorii transformative ale artei și muncii prezintă concluziile Seminarului de la Trondheim din 2015. Acest seminar a reunit artiști, scriitori, critici și curatori din Europa și Statele Unite, implicați în grupuri care luptă pentru condiții de muncă mai bune în domeniul artistic și în societate, în general. Scopul seminarului a fost elaborarea unei strategii comune de organizare și construire de alianțe.

La invitația Renei, a lui Vladan și a organizației LevArt (condusă de Anne-Gro Erikstad), la discuții au participat: Airi Triisberg, Corina L. Apostol, Danilo Prnjat, Gregory Sholette, Ivor Stodolsky, Jean-Baptiste Naudy, Jelena Vesić, Jesper Alvær, Jochen Becker, Kuba Szreder, Lise Skou, Lise Soskolne, Marina Vishmidt, Marita Muukkonen, Marius Lervåg Aasprong, Minna Henriksson, Mourad El Garouge, Noah Fischer, Raluca Voinea și Sissel M. Bergh.

5. Instalație cu cutii de carton și bețe,

realizată în cadrul atelierului desfășurat la Indecis Artist Run Space, dimensiuni variabile, 2026

Participanți: Cvetelina Angelova, Dona Arnakis, Cristiana Brehuescu, Ingrid Pescaru, Vlad Gheorghe Cadar, Ana Crețu, Bogdan Dan, Alessandra Domuța, Denis Ene, Natalia Păun.

În cadrul unui atelier desfășurat în săptămâna premergătoare deschiderii expoziției, zece artiști locali au colaborat cu Rena & Vladan pentru a exprima, pe cutii de carton, preocupările și problemele lor actuale.

Temele alese au vizat lipsa spațiilor de locuit și de lucru, violența împotriva femeilor, cenzura și lipsa sprijinului din partea statului pentru persoanele afectate de probleme de sănătate mintală.

După încheierea expoziției, cutiile pot fi reutilizate în cadrul unor acțiuni publice sau pentru alte scopuri, continuând astfel să îndeplinească o funcție practică și socială dincolo de contextul expozițional.

6. POLIDROM – Un curs intensiv despre puterea copiilor

Proiect colaborativ realizat împreună cu grupul ZIP, Nihad Nino Pušija, Delaine Le Bas, KollektivPlusX și alții, 2023–2024

Documentare video POLIDROM, 6 min., 2025

Fotografii și înregistrări: Matthias Sasse, Nihad Nino Pušija, Helke Walkhoff, KollektivPlusX, Vladan & Rena

Muzică: 4bstr4ck3r

Montaj: Rena Rädle

Banner „Copaci”, realizat în cadrul unui atelier cu copii, acrilic pe material textil, 500 × 500 cm, 2023

Banner „Nor”, acrilic pe material textil, 200 × 140 cm, 2023

Banner „Polidromoporter”, acrilic pe material textil, 200 × 80 cm, 2025

Documentație POLIDROM, 8 postere laminate, format A3

POLIDROM este un proiect care întruchipează energia, spontaneitatea și capacitatea de acțiune a copiilor în modelarea spațiilor artistice și comunitare. *POLIDROM* a fost conceput de Rena & Vladan în Magdeburg, Germania, unde au invitat artiști și locuitori ai orașului să transforme un spațiu urban abandonat într-un loc de joacă viu și auto-organizat.

Inițial, proiectul a fost gândit ca un atelier la care să participe tineri și adulți, însă direcția sa s-a schimbat rapid atunci când copiii din cartier au apărut și au început să își însușească spațiul. Această transformare a făcut din *POLIDROM* un adevărat „curs intensiv” de învățare de la copii — recunoscându-le autonomia, acceptându-le spontaneitatea și integrând creativitatea lor intuitivă în procesul artistic.

Expoziția de față prezintă o selecție de obiecte create în cadrul *POLIDROM*, alături de documentarea evoluției proiectului. Ea evidențiază forța acțiunii colective și rolul artei în stimularea implicării comunitare de la nivel local. Caracterul interdisciplinar al proiectului se reflectă în diversitatea contribuțiilor artistice, incluzând lucrări realizate de grupul ZIP, Nihad Nino Pušija, Delaine Le Bas, KollektivPlusX și alți colaboratori. *POLIDROM* a fost realizat de Centrul Cultural Moritzhof și inițiat de directoarea acestuia, Katrin Gellrich.

7. Publicații

ArtLeaks Gazette, nr. 1–6

Arta în cadrul luptelor politice. Practici artistice solidare la periferie: Tirana, Skopje

Rena Rädle, Adela Demetja (coord.), Tirana Art Lab, 2021. Limbi: engleză, albaneză

Autori: Adela Demetja, Ivana Vaseva, Rena Rädle și Valentina Bonizzi

Contradicții și traiectorii transformative ale artei și muncii. Concluziile Seminarului de la Trondheim

Rena Rädle și Vladan Jeremić (coord.), LevArtText, Levanger, 2016.

Design grafic și machetare: Rena Rädle

Și altele.